

קידושין יד

משה שווערד

1. נחלת משה

דף יד. ואימא לכולה מילתא כאשה פירש"י מה אשה כסף ושטר כי ביאה אף יצמה כסף ושטר כי ביאה וכו'. לכאורה קשה והלא כאשה ביאה אחר כסף עושה נשואין (כמו שכתבו רמב"ם וכו' י. ד"ה כל וכו' בשם ר' נסים גאון) וכסף אחר כסף אינו עושה נשואין וא"כ חזין דכאשה רק ביאה עושה נשואין ולא כסף ושטר ויצמה הלא יש רק נשואין וא"כ איך אפשר לומר דנילף יצמה מאשה דכסף ושטר הוי כביאה אדרבה כאשה לא הוי כביאה וי"ע.

2. פני יהושע על קידושין דף יד/א

גמרא דתניא יכול יהיו כסף ושטר גומרים בה. אע"ג דבשאר קידושין אין כסף ושטר גומרים כלל אלא אירוסין עושין מ"מ כיון דאשכחן ביבמה דביאה לחוד גומר בה ומצינן נמי דאיתקשו הוויות להדדי וא"כ ממילא יש לנו לומר דכסף ושטר נמי גומרים בה, וכן נראה מלשון רש"י ז"ל בד"ה ודלמא כאשה מה אשה כסף ושטר כביאה, וכוונתו דכוונת המקשה דקאמר כי אשה היינו לענין דהוקשו הוויות להדדי, כן נראה לי. כבאלא דאכתי יש לדקדק השתא נמי דכתיב ויבמה דלמא לא אתא למעט אלא שאין גומרים כמו ביאה אבל לעולם דאירוסין עושין כסף ושטר, ויש ליישב:

3. רש"י על קידושין דף יד/א

מנלן - דחלוצה מותרת להנשא דילמא מצות חליצה הוא דרמא רחמנא עלה, ולעולם לא משתריא

• שו"ת חכם צבי סימן א

... וצריך חקירת חכם אי הך כוונה דבעינן בחליצה. היינו מטעם דמצוה היא וכעין כוונות המצות דפסקו רוב הפוסקים דמצוות צריכות כוונה: או כעין כוונת ההקנאות דבעינן דעת קונה ומקנה. וכאותה שאמרו העורר בנכסי הגר וכסבור שלו הן לא קני. משום דלא קא כיון למיקני: והנה אם הכוונה האמור' כאן הוא ע"ד כוונת המצות. ודאי צריכה שתהיה בשעת מעשה ממש להתירה. כעין כל המצות. וכאותה שאמרו נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע לא יצא עד שמתכוון שומע ומשמיע: ואמר ליה ר"ז לשמיעה איכיון ותקע לי. ובודאי אחר כוונת הלב הן הן הדברים: אבל אם הכוונה האמור' כאן אינה אלא כדרך כוונת ההקנאות. נלע"ד שאף אם לא כיון בשעת מעשה להתירה לשוק. אלא שהוא יודע שבחליצת מנעלו ניתרת לשוק. והוא חולץ לה בלי שום אונוס. אין אנו חוששים לדברים שבלבו אז באותו הזמן דדברים שבלב בכל ההקנאות לאו דברים גינהו: והנלע"ד דכוונה זו האמורה בענין חליצה אינה אלא מטעם הקנאה.

• אנציקלופדיה תלמודית כרך ד, ברכת המצות [המתחיל בטור תקיד]

(ג) אין מברכים על מצוה הבאה מתוך עברה, כגון השבת הגולה והחזרת הרבית, שלא צונו השם לגזול כדי להשיב, וכן עריפת פטר-חמור* שבאה על ידי עברה שלא פדה אותו, וכן שריפת נותר* שבאה על ידי עברת הלאו של לא תותירו, וכל כיוצא בהם, ומטעם זה אין מברכים על החליצה*, שבאה על ידי עברה, שלא חפץ לקיים מצות יבום...

• אנציקלופדיה תלמודית כרך כא, יבום [המתחיל בטור רפ]

מצות יבום נמנית במנין המצוות, כמצוה בפני עצמה מלבד מצות חליצה, ויש שמנו שתיהן - יבום וחליצה - למצוה אחת. מן הראשונים יש שנסתפקו אם מצות יבום ומצות חליצה שתיהן מצוה

אחת הן, שהתורה חייבה את היבם לסלק זיקת אחיו המת מהיבמה באחת משתי דרכים, או ביבום או בחליצה, אלא שעיקר המצוה הוא היבום, או שאין הן שני חלקי מצוה אחת, אלא שתי מצוות חלוקות הן, היבום לקרב והחליצה לרחק...

• **ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת כתובות דף עד/א**

(רמז) דף ע"ד. חליצה פסולה עד שיכונו שניהם. **בשן"ת חכם צבי ס"א חקר כוונה זו מה טיבה, ... (רמז) ובעיקר חקירתו לפרש דצריך כוונה משום המצוה, נראה, דאפילו נימא דצריך כוונת מצוה, אין טעם לפסול החליצה מפני חסרון כוונת מצוה, דהיתר החליצה אינו בא מכח קיום המצוה, אלא להיפוך, דקיום המצוה בא מכח חלות ההיתר, ואם החליצה מצד עצמה כשרה בלא כוונה, ממילא נתקיימה המצוה, כמ"ש הרמב"ן חולין ל"א דכוונת הכשר כמו טבילה ושחיטה, אינו תלוי בפלוגתא דמצוות צריכות כוונה, מיהו באור זרוע הלכות ר"ה את רס"א הביא ראיה דקיי"ל מצוות א"צ כוונה משחיטה וטבילה, ומזה נראה כדעת חכ"צ, דכוונת המצוה מעכבת ההכשר, וכן משמע באשכול הל' שחיטת חולין דתלוי זב"ז, ושמא אין דעתם לפרש דמשו"ה מיפסלא הטבילה, מפני שלא נתקיימה המצוה בשביל חסרון כוונה, אלא שמדמין שני הדברים להדדי, דכמו דמצוות צריכות כוונה ה"נ הכשר בעי כוונה:**

4. **נחלת משה**

ולא צ"ד של עכו"ם וכו'. עין ברש"א שגורם ולא צ"ד של גרים (וכן הגי' הצ"ח) דעכו"ם צין כך פסולין לדון מדכתיב לפניכם ולא לפני עכו"ם וא"ע"ג דגם גר אמרינן ציצמות מה: ולקמן עו: דפסול לדון מדכתיב שום חשים עליך מלך מקרב אחיך דדרשינן מיינה כל משימות שאתה משים לא יכ"י אלא מקרב אחיך מ"מ אס' אמו מישראל אמרינן כתם דשרי וצחלינא קמ"ל קרא דצעינן שיכיו אביו ואמו מישראל וכן איתא צפירוש ציצמות קב.

5. **חדושי הרשב"א על מסכת קידושין דף יד/א**

לכדתני רב שמואל בר יהודה בישראל בב"ד של ישראל ולא בב"ד של גרים. ה"ג, ולא גרסינן גוים. דההוא מלפניהם ולא לפני גוים נפקא (גיטין פח. ב). וגריס נמי מקרב אחיך נפקא, הא אמרינן התם ביבמות פ' מצות חליצה (קב, א) דאי מקרב אחיך אם היתה אמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה, ואתא בישראל לומר עד שיהא אביו ואמו מישראל:

6. **ריטב"א על קידושין דף יד/א**

והא דאמרינן בבית דין של ישראל ולא בבית דין של (גוים) [גרים]. **וקשיא לו הא למה לי האי קרא תיפוק ליה מדכתיב מקרב אחיך כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך, ואיכא למימר דאי מהתם כיון דאמו מישראל בהכי סגי כדאמרינן לקמן (ע"ו ב' עיי"ש ועי' יבמות מ"ה ב') גבי הא דרבא דמנייה למרי(ה) בר רחל בפרהסיא דבבל, ואקשו עליה מדאמרינן כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך, ואהדר להו כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה, הלכך הכא גבי חליצה איצטריך למיכתב בישראל שיהא ישראל מכל צדדיו שיהו אביו ואמו מישראל, וכדאמרינן ביבמות (ק"ב א') ולענין חליצה עד שתהא אביו ואמו מישראל:**

7. **ספר אתון דאורייתא - כלל ח**

והנה מה שכתבתי עוד די"ל דאיסורה איסור אישות מכח היבם ג"כ יש לו מקום ביבמות ד"יד ע"ב דס"ל לר' אושעיא אליבא דר"ש דיש זיקה וזיקה ככנסה דמיא עש"ה **וע"ע בקידושין די"ד ע"א** דפריך אהא דתנן דיבמה קונה את עצמה במיתת היבם מנ"ל ומשני ק"ו ומה אשת איש שהיא בחנק מיתת הבעל מתירתה יבמה שהיא בלאו לא כל שכן ופריך מה לאשת איש שכן אוסרה מתירה תאמר ביבמה שכן אין אוסרה מתירה א"ר אשי הא נמי אוסרה מתירה יבם אוסרה ויבם שרי לה עכס"ה **הרי שהש"ס עצמו מסופק בזה דהמקשן הי'**

סבור דאיסור יבמה לשוק עדיין הוא גם עחה מכח הבעל וע"כ חשיב לי' למיתת היבם שאין אוסרה מתירה כיון שהאוסר הוא הבעל והמתיר הוא היבם במיתתו ועל כרחך סברת המקשן הנ"ל דאיסור יבמה לשוק הוא מפאת שלא נסתלק עדיין אישות הבעל לגמרי וכנ"ל ור' אשי הוא שחידש דהיבם הוא האוסר ולא הבעל

8. תוספות מסכת קידושין דף יד עמוד א

ותהא אשת איש יוצאה בחליצה - וא"ת איכא למיפרך מה ליבמה שכן בלאו ולכן דין הוא שתצא בקל תאמר באשת איש שהיא במיתה וי"ל כיון שמצינו שחליצה מפקע' איסורא אין לחלק בין חמור לקל והכי נמי אמרינן ביבמות (דף קיט.) וכי מאחר שהתרתה מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת ואף על גב דעבדינן מינה לעיל ק"ו ומה אשת איש שהיא במיתה כו' לא דמי דהתם אנו רוצים להשוותם זה לזה ולימא דבכולהו אשה מותרת לאחר מיתה בין דבעל בין דיבם אבל אין לומר כשמפקיע את הקל לא יפקיע את החמור דאדרבה נאמר עתה להפך הוא הדין את החמור דאין לחלק בין לחמור בין לקל כדפירשתי.

9. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן קנה

הנה מה שרצה כתר"ה לתרץ קושיתי בקידושין דף י"ד דמצריך קרא למעט א"א שלא תצא בחליצה הא לא שייך הקריאה בבעל ואינו ראוי לקריאה קריאה מעכבת ולמה הוצרך למעוטא דהקרא...
אך אולי כיון שהחליצה בעצמה הוא דבר הפוטרה והקריאה כיון שאינו מעכב אינו עושה כלום במעשה הפטור רק מצוה בעלמא והפסול דאינו ראוי לקריאה הוא רק שביבם ויבמה כאלו לא נאמר פטור דחליצה אין למילף לא"א רק עצם הפטור לבד שהוא מעשה החליצה לבד ולא המצוה בעלמא דאין שייך בא"א וכן לא העכוב דבא"א שליכא המצוה לא שייך לעכב. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין

10. תוספות מסכת קידושין דף יד עמוד א

ותהא יבמה יוצאת בגט מק"ו - תימה מה לאשת איש שכן נקנית בשטר ולכך דין הוא שתצא בשטר אבל יבמה לא וכי תימא דלא פרכינן מהכנסה להוצאה הא לעיל (דף ה:) פרכינן מה לשטר שכן מוציא ומש"ה דין הוא שמכניס וכמו כן נאמר עתה להפך דכיון שמכניס דין הוא שמוציא ואומר הר"מ דעביד ק"ו מיבם ויבמתו וקורא לה אשת איש דכתיב (דברים כה) ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר להיות יוצאה בגט אף על פי שאינה נקנית בשטר.

11. תוספות מסכת קידושין דף יד עמוד א

אמר קרא ככה עיכובא - וא"ת מנא לן דאתיא ככה למעוטי יבמה מגט דילמא אתי למעוטי מיתת היבם שלא תהא מותרת במיתת היבם וי"ל דסברא הוא דככה יעשה לא ממעט אלא יציאות דבידי אדם דהיינו גט דומיא דחליצה דתלו בעשיה אבל יציאה דבידי שמים דהוי ממילא כגון מיתה לא ממעט.

12. תוספות רא"ש על קידושין דף יד/א

אמר קרא ככה עיכובא. וא"ת מנ"ל דאתי ככה למעוטי יבמה מגט דילמא אתי למעוטי מיתת היבם, וי"ל דככה יעשה משמע במעשה הזה היא יוצאה ולא במעשה אחר אבל מיתת היבם ממילא הוי. וא"ת לא לכתוב לא ככה ולא ספר כריתות וכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי כל חד וחד תיקו אדוכתיה כדאמרי' בריש פ"ב דזבחים, וי"ל דהאי קלין וחמורין לאו דוקא דבלאו ק"ו הוה ילפינן במה מצינו להשוות אשה ליבמה, וכן יש לפרש סוף פ"ק דחולין גבי כשר בתורים פסול בבני יונה וגבי כשר בפרה פסול בעגלה:

=====

הקדמה בענין עבד עברי

13. רמב"ם יד החזקה הלכות עבדים פרק א

(א) עבד עברי האמור בתורה [1] זה ישראלי שמכרו אותו ב"ד על כרחו [2] או המוכר עצמו לרצונו כיצד גנב ואין לו לשלם את הקרן ב"ד מוכרין אותו כמו שאמרנו בהלכות גניבה ואין לר' אשי בישראל שמוכרין אותו בית

דין אלא הגנב בלבד ועל זה שמכרוהו ב"ד הוא אומר כי תקנה עבד עברי ועליו הוא אומר במשנה תורה כי ימכר לך אחיך העברי מוכר עצמו כיצד זה ישראל שהעני ביותר נתנה לו תורה רשות למכור את עצמו שנאמר כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך ואינו רשאי למכור את עצמו ולהצניע את דמיו או לקנות בהם סחורה או כלים או ליתנם לבעל חוב אלא אם כן צריך לאכלן בלבד ואין אדם רשאי למכור את עצמו עד שלא ישאר לו כלום ואפילו כסות לא תשאר לו ואח"כ ימכור את עצמו:

14. רמב"ם יד החזקה הלכות עבדים פרק ג

(ג) מי שמכרוהו בית דין יש לרבו ליתן לו שפחה כנענית בין האדון בין בנו של אדון אם מת אביו הרי זה נותן לו שפחה וכופהו על זה כדי שיוליד ממנה עבדים והרי היא מותרת לו כל ימי עבדותו שנאמר אם אדוניו יתן לו אשה וגו' והמוכר עצמו אסור בשפחה כנענית כשאר כל ישראל:

• כסף משנה על הלכות עבדים פרק ג הלכה ג

והמוכר עצמו אסור בשפחה וכו'. ברייתא פ"ק דקידושין (דף י"ד) המוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא לשש וכו' המוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית מכרוהו ב"ד רבו מוסר לו שפחה כנענית ומפרשין טעמא בגמ' דאמר קרא אם אדוניו יתן לו אשה לו ולא למוכר עצמו:

15. תוספות על יבמות דף ע"ב

אלמא לא קני ליה רביה. והא דאמר בפ"ק דקידושין (דף טז. ושם) דעבד עברי גופו קנוי היינו לענין שצריך גט שחרור ואין יוצא באמירה בעלמא אבל לענין מצות לא והא דשרי בשפחה כנענית היינו משום שצריך שיעבוד את רבו בין ביום בין בלילה כדכתיב (דברים טו) כי משנה שכר שכיר עבדך דשכיר קרייה רחמנא ...

16. תוספות רא"ש על יבמות דף ע"ב

אלמא לא קני ליה רביה. והא דאמר בפ"ק דקידושין דעבד עברי גופו קנוי היינו לענין שצריך גט שחרור ואינו יוצא באמירה אבל לענין מצות חשיב כישראל גמור, והא דשרי בשפחה כנענית משום דצריך לעבוד את רבו בין ביום ובין בלילה דכתיב כי משנה שכר שכיר עבדך.

17. שיעורי ר' דוד מסכת יבמות דף ע' עמוד ב

נא) ההיתר לע"ע בשפחה הוי משום גזה"כ, ורק באופן שעובד את רבו תוד"ה אלמא לא קני ליה רביה וכו' והא דשרי בשפחה כנענית היינו משום דצריך שיעבוד את רבו בין ביום ובין בלילה. ובאב"מ (בש"ט סי' י"ז ד"ה ובר"פ) תמה, דאטו משום דצריך לעבוד את רבו בלילה, יעשה איסור, דהא זה ודאי דאסור לעבד עברי לחלל שבת ויו"ט לצורך רבו, ומ"ש איסור שפחה שיהא מותר בשביל עבודת רבו.

ובקובץ - הערות (סי' נ"ז סק"ב) ביאר, דאין כוונת התוס' לומר דזהו הסיבה שמותר בשפחה כנענית, דודאי ההיתר הוא מגזה"כ, ורק דכוונת התוס' הוא רק לומר דמההיתר של ע"ע בשפחה אין ללמוד שקנוי הוא לענין מצות, דהא חזינן דמותר בשפחה כנענית רק באופן שתהא בזה עבודת רבו, דהיינו שיהיו ולדות לרבו, אבל אם יהיו הולדות לאחרים, או כגון שהיא עקרה ולא יהיו ולדות, אסור הוא בשפחה כנענית. ואם היה הטעם שהוא קנוי לרבו לענין מצות, היה צריך להיות מותר בכל גווני כמו עבד כנעני. אלא מוכרח דכל ההיתר בשפחה כנענית הוי רק מגזה"כ, וממילא אין ללמוד מזה דגופו קנוי לשאר מצות.

נב) ההיתר בשפחה הוי משום הקנין איסור, ואף באופן שאינו עובד בפועל אכן י"ל דכוונת התוס' פשוט דכל הקנין איסור שיש לאדון בעבד עברי היינו רק במה שנוגע לעבודת רבו, דעד כמה שנוגע להעבדות באמת גופו קנוי ויש לו קנין איסור כמו עבד כנעני. אבל מה שאין נוגע להאדון, ליכא קנין איסור, ולא הוי כעבד כנעני שיש לרבו בו קנין איסור אף לגבי דברים אחרים שאין נוגעים לעבדות, וזהו כוונתם שכתבו דההיתר בשפחה היינו משום שצריך שיעבוד וכו' כלומר, דהיתר זה הוי רק לצורך רבו, ולא כעבד כנעני לכל מילי.

ולפי"ז אפשר דיהא מותר בשפחה כנענית אף באופן שלא יהיו הולדות לרבו, דלפי דברינו אין הביאור דהוי סתם היתר בשפחה לצורך רבו, אלא דלגבי עבודת רבו יש לו בו קנין איסור, וא"כ כיון דקנין איסור זה של היתר שפחה, איכא צורך בו לעבודת רבו, ויש לו בו קנין איסור לענין היתר שפחה, שוב ממילא מותר בשפחה בכל גווני, כיון דעכ"פ קנין איסור זה לגבי שפחה כבר קנוי לו לגמרי. [דדוקא אי הוי סתם היתר בשפחה שייך לחלק ולומר דרק באופן שצריך מותר, אבל לפמש"נ דיש לו בו קנין איסור לגבי היתר שפחה, א"כ הקנין הוי קנין גמור ומותר בכל גווני].

18. ריטב"א על קידושין דף יד/ב

מוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית. יש אומרים שאסור גם כן אפילו מדעתו בשפחה כנענית ... ואין זה נכון דאם כן מוכר עצמו למה צריך גט חירות שהרי אין גופו קנוי ממש, ולא מצינו גט אלא במקום שיש לרב קנין איסור דומה לגט אשה שצריכה גט ... אבל לעולם הוא הדין שהמוכר עצמו מותר בשפחה כנענית אלא שאין רבו כופהו בכך, וכן דעת מורי נר"ו:

19. רמב"ם יד החזקה הלכות עבדים פרק ג

(יב) **מה בין מוכר עצמו למכרוהו ב"ד** [1] מוכר עצמו אינו נרצע ומכרוהו בית דין נרצע [2] מוכר עצמו אסור בשפחה כנענית ומכרוהו ב"ד רבו מוסר לו שפחה כנענית [3] מוכר עצמו נמכר לעכו"ם ומכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא לישראל שנאמר כי ימכר לך אחיך אין ב"ד מוכרין אותו אלא לך [4] מוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא לשש [5] מוכר עצמו אין מעניקין לו מכרוהו ב"ד מעניקין לו:

20. ריטב"א על קידושין דף יד/ב

דתניא המוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש. עיקר הפירוש בזה שנמכר בפירוש בין לשש בין ליותר על שש כפי מה שיתנו ביניהם, והוא הדין לפחות ממש דהא לא אשכחן ליה דרשא דקרא שיהא סתמא לשש דקרא ונמכר לך כתיב ולא יהיב ביה שיעורא כלל, אלא ודאי דהכי פירושא כדפרישנא שנמכר ברצונו בין לשש או פחות או יתר עד היובל, ושלא כדברי רש"י ז"ל שפירש שסתמו לשש, ובתוספות ראיתי כפירושינו:

=====

21. דבר יעקב מסכת קידושין דף יד עמוד ב

ד] וקונה עצמו בשנים - פירש"י לסוף שש שנים יוצא חפשי. כתב הרשב"א [ד"ה מוכר] שאין המשנה מדברת על מוכר עצמו, שאינו יוצא בשש [לפי רבנן שקיי"ל כוותיה] אלא בזמן שקצב לעצמו אלא המשנה מדברת במכרוהו ב"ד. התוס' יום טוב כתב דכוונת המשנה גם למוכר עצמו, והא דקתני קונה עצמו בשנים הכוונה לאותם שנים שמכר את עצמו, ואף על גב דלא דמי למכרוהו ב"ד שיוצא בשש, מ"מ הוי הכל בכלל קונה עצמו בשנים, זה כדינו וזה כדינו. הרש"ש כתב שדבריו הם דוחק. ומבאר בשי' ר' שמואל [אות קמז] משום שאין זה קרוי קונה עצמו בשנים, דכיון שקצב שנים ממילא לא נמכר ליותר ולא משום שקונה עצמו בשנים שהתורה קבעה. [מיהו לפי מש"כ המהרי"ט [הובא להלן אות ו] גם לגבי יובל נחשב שנמכר עד זמן היובל, ואעפ"כ קתני במשנה לשון קונה עצמו ביובל]. הרש"ש והמרומי שדה כתבו דלפי מש"כ המל"מ [עבדים ב - ג הובא להלן אות יט] בשיטת רש"י והרמב"ם שמוכר עצמו בסתם הוי לשש שנים, א"כ יש לפרש שהמשנה מיירי גם במוכר עצמו היכא שנמכר בסתם.

22. דבר יעקב מסכת קידושין דף יד עמוד ב

ח] הנרצע נקנה ברציעה - בשי' ר' שמואל [אות קנד] ובשי' ר' דוד [אות שעז] חוקרים האם רציעה הוי קנין חדש או שהרציעה מפקיעה היציאה של שש וממילא ממשיך הקנין הראשון. ולפי הצד השני מובן היטב הדין שהביאה הגמ' [להלן טו א] עד שיאמר כשהוא עבד, דלאחר שנשתחרר א"א להמשיך העבדות. [ולפי הצד הראשון צ"ל שהוי גזה"כ].

הגר"ד מביא החזו"א [סימן קמח] שכתב שזה המשך הקנין הראשון, ולכן כתב שאם היה העבד נשוי אשה בזמן שנמכר ואח"כ נתאלמן לפני שנרצע, מותר בשפחה כיון שזה המשך קנינו הקודם שהותר בשפחה.

הקו"ש [אות קכט] לומד שרציעה הוי קנין חדש כדתנן הנרצע נקנה ברציעה.

23. תוספות מסכת קידושין דף יד עמוד ב ד"ה הואיל וכל

הואיל וכל קנינו בכסף - [1] פ"ה הואיל ולא נאמר בו משיכה כישראל דכתיב או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד דהיינו משיכה וקשה לר"ת לפי שיהא סתמא דגמרא כדר"ל דלר' יוחנן דאמר בפ' הזהב (ב"מ דף מז:): דבר תורה מעות קונות דרשינן בפ"ב דבכורות (דף יג:): מיד עמיתך בכסף הא לעובד כוכבים במשיכה וקי"ל כר' יוחנן לגבי ריש לקיש ועוד דבמס' ע"ז (דף עב.) אמרינן דלכ"ע משיכה בעובד כוכבים קונה [2] לכך נראה לר"ת דה"פ הואיל וכל קנינו דעובד כוכבים בעבד עברי בכסף דכתיב ביה מכסף מקנתו לאפוקי שאינו קונה בשטר דישאל גופיה לא קני ע"ע בשטר אלא משום דאיתקש לאמה ואמה לאחזר דדרשינן (לקמן דף טז.) מה אחרת מקניא בשטר אף זו וכו' ובעובד כוכבים לא שייך האי טעמא שהרי אינו בתורת גיטין וקידושין ועוד נראה לר"ת דאפילו בקרקעות עובד כוכבים אינו קונה בשטר כדאמר בחזקת הבתים (ב"ב דף נד.) עובד כוכבים מכי מטא זוזי לידיה איסתלק ליה וישראל לא קני עד דמטא שטרא לידיה משמע דאין קנין שטר לעובד כוכבים וא"ת לאו ק"ו הוא ומה עובד כוכבים שאינו קונה ע"ע בשטר קונה בכסף ישראל כו' וי"ל דמסתברא דלכל אחד יש קנין לעצמו כדאשכחן בפ"ב דבכורות (דף יג.) גבי מטלטלין מדישראל בחדא עובד כוכבים נמי בחדא.

24. שו"ע יו"ד סימן שכ

(ו) בזמן הזה, מצוה לשתף עם העובד כוכבים קודם שיצא לאויר העולם, כדי לפטרו מהבכורה, אע"פ שמפקיע קדושתו, הכי עדיף טפי כדי שלא יבא לידי מכשול ליהנות ממנו בגיזה ובעבודה. ואם יקנה לעבד כוכבים חלק בעובר, אין הקנין חל, לפי שהוא דבר שלא בא לעולם, לכך יקנה לו חלק באם, (או יקנה לו האם כדי להקנות לו חלק בעובר) והקנין יהיה שיקבל פרוטה מהעובד כוכבים ויקנה לו המקום שהבהמה עומדת שם והמקום יקנה לו חלק באם. (או שיקבל מעות מן העובד כוכבים, וימשוך הבהמה לרשותו או לסימטא דאז משיכה קונה לו עם המעות) (טור לדעת רש"י ורבינו תם):

=====

1. ספר שם משמואל - פרשת משפטים - שנת תרע"ט

ויש לומר דהנה יש לדקדק שבתורה שבכתב מתיחסת יציאת ע"ע לשנה השביעית כמ"ש ובשביעית יצא וגו', ובתורה שבע"פ מתיחסת היציאה לשש כאמרם ז"ל בכל מקום הלשון יוצא בשש או אין יוצא בשש, הלוא דבר הוא. ונראה עפ"מ"ש מהר"ל בענין מלקות ארבעים שבתורה שבכתב הזכיר ארבעים ובתורה שבע"פ ל"ט מלקיות, וכותב הטעם כי מלקות ארבעים הוא מירוק לאדם שנגמרה יצירתו בארבעים יום, והנה היצירה בארבעים יום היא באופן שבל"ט יום נגמרה יצירת הגוף וביום הארבעים יצירת הנפש, וכשהאדם חוטא אף שהנפש בעצמה טהורה מ"מ באשר היא מחוברת לגוף החוטא הרי היא כמוה שכל המחובר לטמא טמא, וע"כ הוא נצרך למירוק כנגד היצירה שבכל הארבעים יום, אך כאשר נלקה ל"ט מלקיות וכיון שנלקה הרי הוא כאחיד ממילא נטהרה גם בחי' הנפש שבו שלא הי' בה חטא אלא מחמת שהיתה מחוברת לגוף החוטא, וכשהגוף נתמרק שוב אין כאן חטא לנפש. וע"כ בתורה שבכתב נזכר ארבעים יכנו, שטרם שנלקה הוא נצרך למירוק כנגד יצירת כל ארבעים יום, אך התורה שבע"פ מבארת שמירוק כל הארבעים תלוי בל"ט מלקיות, ודפח"ח. וכדוגמא זו נאמר גם בע"ע דבעוד לא נתמרקה גם הנקודה הפנימית שייך בו שעבוד, משום שכל המחובר כו' כנ"ל, אבל כיון שנתמרקה בחי' החיצונית שבו בשש שנים אז שוב א"צ יותר שהנקודה הפנימית בעצמה אין בה שעבוד, וזהו שבתורה שבכתב מתיחסת היציאה לשביעית משום שכל שבע הבחי' צריכות מירוק, אבל תורה שבע"פ ביארה שא"צ מירוק אלא שש שנים, וזהו שבדקדוק אמרו ז"ל יוצא בשש היינו במירוק שש:

מאמר לא

תשל"א

פרשת וארא

יש קונה עולמו בשעה אחת

"וידבר ד' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים" (שמות ו יג), ופירשוהו בירושלמי (ר"ה פ"ג ה"ה): "אמר ר' שמואל ב"ר יצחק, על מה ציוונו? על פרשת שילוח עבדים". ומקרא מפורש הוא בירמיהו (לד יג-יד): "כה אמר ד' אלקי ישראל אנכי כרתי ברית את אבותיכם ביום הוציא אותם מארץ מצרים מבית עבדים לאמר, מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי וגו'", [ועי' בירושלמי וקרנן העדה שם]. כריתת ברית מיוחדת היתה ביציאת מצרים על מצות שילוח עבד עברי. ויש להתבונן מה טעם נצטוו במצוה זו באותה שעה, והרי אין מצות עבד עברי נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג, והיובל לא נהג עד שנכנסו לארץ וחלקוה. וא"כ מה טעם להקדים מצוה זו עוד לפני מתן תורה [ולא מצינו שנצטוו לפני הדבור אלא במצוות שנהגו מיד כמו שבת וכדו'].

עוד אמרו בירושלמי (שם): "ואתיא כההיא דא"ר הילא, לא נענשו ישראל אלא על פרשת שילוח עבדים", כלומר, מאחר שעל מצוה זו של שילוח עבדים נצטוו ביום צאתם ממצרים, לכן נענשו עליה יותר מאשר על כל מצוות התורה, וכמ"ש הנביא ירמיהו: "כה אמר ד' אלקי ישראל אנכי כרתי ברית את אבותיכם ביום הוציא אותם מארץ מצרים מבית עבדים לאמר, מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי וגו', לכן כה אמר ד' אתם לא שמעתם אלי לקרוא דרור איש לאחיו וגו'".

מתבאר מן הכתובים כי גזירת הגלות היתה עונש על שביטלו מצוה זו, כי עליה נצטוו ונכרתה ברית "ביום הוציא אותם מארץ מצרים מבית עבדים". שכיון שנתחזקה מצוה זו כל כך ע"י שנצטוו עליה ביציאתם ממצרים, נתבעו עליה יותר.

והיא גופא צ"ב, מהו החיזוק שנעשה ע"י הציווי בשעת יציאת מצרים, האין די לצוותם במצות שילוח עבדים בעת מתן תורה - ביום הנשגב והנורא של מעמד הר סיני?

אלא כך הוא ביאורם של דברים, קושי גדול הוא לאדם לשלח לחפשי את עבדיו, את קנינו ועמלו, ואף כי נפשו של העבד כמהה לחירות ועול השעבוד כבד עליו ביותר, אין האדון מרגיש בכל זאת.

על כן נצטוו במצוה זו דוקא בשעה שיצאו בעצמם "מבית עבדים", בשעה שהרגישו בנפשם את שמחת החירות הגדולה. אותה שעה של יציאה מעבדות לחירות, משעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול, היא השעה הכשרה והראויה להרגיש ו"לשמוע" היטב את הצו העליון של "מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו", וכענין שנאמר (שמות כג ט): "ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים". אך אם היו מצווים על כך לאחר הרגע הגדול של השמחה ורגשות הפורקן, כשהרגשות היו הולכים ומצטננים לאיטם, לא היתה המצוה נתפסת אצלם כראוי.

וכיון שנצטוו עליה בשעה שהיה ליבם פתוח "לשמוע" את המצוה הגדולה של שילוח עבדים, קיבלו עליהם בלב שלם, והקבלה הזאת ראוי לה שלא תמוש מזכרם לעולם, אף לאחר שרגשי החדוה והרוממות ימוגו וילכו, ולכן היתה התביעה כה חמורה אף לאחר דורות רבים, כי זכרון נצח זה של רגע ההתעוררות וקבלת המצוה בלב שלם עובר מאב לבן לדורי דורות, [והרי אף מה שאמרה תורה "ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים", לא ליוצאי מצרים בלבד נאמר, אלא לנו ולבנינו עד עולם. [ועיין מאמר מד מש"נ בזה]].

לכל אדם רגעים של התעוררות, ועיקר העבודה היא, לשמר את ההתעוררות שלא תפוג, ועל ידה להיות לאיש אחר, כמו שמצינו ביקום איש צורות בן אחותו של ר' יוסי בן יועזר, שהיה רוכב על גבי הסוס בשבת, ובאותה שעה היו מוליכין את ר' יוסי בן יועזר ליהרג על ששמר את השבת, "א"ל [יקום לר' יוסי] ראה סוסי דארכבה מרי, וראה סוסך דארכבך מרך, א"ל אם למכעיסיו כך, ק"ו לעושי רצונו וכו', ואם כך לעושי רצונו, ק"ו למכעיסיו. נכנס בו הדבר כארס של עכנאי, הלך וקיים בעצמו ד' מיתות בית דין, נתנמנם ר' יוסי בן יועזר, וראה מטתו פורחת באויר, אמר, בשעה קלה קדמני זה לגן עדן" (ב"ר סו"פ סה).

וכן אמרו (ע"ז יז א): "תניא אמרו עליו על ר"א בן דורדיא, שלא הניח וכו', בשעת הרגל דבר וכו' אמרה וכו', כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה, הלך וישב בין שני הרים וגבעות, אמר, הרים וגבעות, בקשו עלי רחמים וכו', אמר אין הדבר תלוי אלא בי, געה בבכיה עד שיצאה נשמתו, יצאה בת קול ואמרה, ר"א

בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא, בכה רבי ואמר, יש קונה עולמו בשעה אחת".
"שעה אחת" כזו יש לכל אחד ואחד, ולא רק שעה אחת יש לו, אלא הרבה "שעות"
כאלו יש לו, אבל "קונה עולמו" בשעה אחת - יש רק אחד מאלף, אדם שידע לנצל
את ה"שעה אחת" של התעוררות ועל ידי כך לקנות את עולמו, ועל כך בכה רבי,
אם יש כח כזה באדם, למה לא יזכה כל אחד לכך.

"וישמע יתרו" (שמות יח א) - "מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף וכו'"
(רש"י שם), השמועה עוררתו עד כדי שנהפך לגמרי והתגייר ונכנס תחת כנפי
השכינה, ואילו: "אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמגו כל ישרי כנען"
(שמות טו טו), גם הם נזדעזעו לשעה, "נבהלו" ו"יאחזמו רעד", ואיה הם, ברשעים
נשארו כמו שהיו.

וכן ראינו בעינינו את ההתעוררות הגדולה שאחזה בכולנו בעת ההצלה
במלחמה האחרונה, אך מאחר שלא ידענו לנצלה ולשמרה כמו שצריך, נשאר הכל
כפי שהיה.

הדרך לשמור על העליה שיש לאדם בשעת רצון והתעוררות, היא על ידי
שיזכיר לעצמו תמיד את ההרגש שהיה בלבו אז, וכענין "נעץ חרב", וכשיזכור את
הרגע ההוא תמיד וישמור בלבו את ה"שעה האחת", יוכל לקנות על ידה את עולמו.